

POLSKA I BRAZYLIA

- bliższe, niż się wydaje

—

POLÔNIA E BRASIL

- mais próximo do que parece

Departamento de Estudos Brasileiros do Instituto
de Estudos Ibéricos e Ibero-americanos da UW
Museu da História do Movimento Popular Polonês
Museu da Independência
A Sociedade Polono-Brasileira

POLÔNIA E BRASIL

– mais próximo do que parece

edição comemorativa aos 100 anos do
estabelecimento das relações diplomáticas
entre a Polônia e o Brasil e aos 90 anos da
Sociedade Polono-Brasileira

organização de
Jerzy Mazurek

Varsóvia 2020

Zakład Brazyliastyki Instytutu Studiów Iberyjskich
i Iberoamerykańskich UW
Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego
Muzeum Niepodległości
Towarzystwo Polsko-Brazylijskie

POLSKA I BRAZYLIA

– bliższe, niż się wydaje

tom studiów z okazji 100. rocznicy nawiązania
stosunków dyplomatycznych pomiędzy
Polską i Brazylią oraz 90. rocznicy powstania
Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego

pod redakcją
Jerzego Mazurka

Warszawa 2020

© Copyright by Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW & Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego & Muzeum Niepodległości & Towarzystwo Polsko-Brazylijskie

RECENZENCI

Dr hab. Katarzyna Krzywicka, prof. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Prof. Dr. Biagio D'Angelo, Universidade de Brasília

REDAKCJA

Aleksandra Pajek, Marta Kolpanowicz

KOREKTA

Marta Kolpanowicz

SKŁAD, ŁAMANIE, PROJEKT OKŁADKI

FOGAR – Bartosz Mielnikow, bartosz@fogar.eu

DRUK I OPRAWA

Sowa-Druk, www.sowadruk.pl

WYDAWCY

Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW
ul. Oboźna 8, 00–978 Warszawa
tel. (22) 552 04 29; (22) 552 06 83
e-mail: j.mazurek2@uw.edu.pl
ISBN 978-83-65911-59-9

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego

al. Wilanowska 204, 02–730 Warszawa
tel./fax (22) 843 38 76, (22) 843 78 73
e-mail: j.mazurek@mhprl.pl
ISBN 978-83-7901-251-0

Wydawnictwo Muzeum Niepodległości

ul. Skazańców 25, 01–532 Warszawa
tel. (22) 839 23 83; www.muzeum-niepodległości.pl
e-mail: historia@muzeumniepodległości.pl
ISBN 978-83-66640-18-4
(Unikatowy Identyfikator Wydawnictwa 42 700)

SPIS TREŚCI ÍNDICE

11 **Od redaktora / Do Redatora**

Słowo wstępne

Prefácio

- 17 **HADIL FONTES DA ROCHA VIANNA**
100 lat przyjaźni brazylijsko-polskiej
100 anos da amizade entre o Brasil e a Polônia
- 23 **JAKUB SKIBA**
100 lat stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską i Brazylią
100 anos das relações diplomáticas entre a Polônia e o Brasil
- 27 **STANISŁAW PAWLISZEWSKI**
90 lat Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego
90 anos da Sociedade Polono-Brasileira

Rozdział I. Brazylia – od mocarstwa lokalnego do globalnego

Capítulo I. Brasil – de potência local à potência global

- 35 **MARCIN GAWRYCKI**
Polityka zagraniczna Brazylii
Política externa do Brasil
- 55 **MONIKA SAWICKA**
Tupi or not tupi, czyli rzecz o brazylijskiej tożsamości i polityce zagranicznej
Tupi or not tupi ou sobre a identidade brasileira e política externa
- 71 **TOMASZ RUDOWSKI**
Strategie rozwoju Brazylii w perspektywie historycznej
Estratégias de desenvolvimento do Brasil na perspectiva histórica

- 87 **MAGDALENA SMORCZEWSKA**
Juscelino Kubitschek widziany oczami Brasília
Juscelino Kubitschek do ponto de vista de Brasília
- 121 **WERONIKA SIEWIERSKA**
Kultura brazylijska i świat wyobraźni dziecięcej
w muzyce Heitora Villa-Lobosa
Cultura brasileira e o universo imaginário infantil
na música de Heitor Villa-Lobos
- 133 **DINAMEIRE OLIVEIRA CARNEIRO RIOS**
Olney São Paulo e o cinema brasileiro: entre o local e o global
Olney São Paulo i kino brazylijskie: między lokalnością a globalnością
- 147 **AGNIESZKA KĘDRACKA-MARTINEZ**
Edukacja szkolna wśród Indian brazylijskich
– wyzwanie dla współczesnej szkoły
Educação escolar indígena no Brasil
– um desafio da escola contemporânea

Rozdział II. Polska – Brazylia: 100 lat stosunków dyplomatycznych
Capítulo II. Polónia – Brasil: 100 anos de relações diplomáticas

- 159 **MARCIN KULA**
Rutyna, ale też podobne ambicje
Rotina, mas também ambições semelhantes
- 165 **JERZY MAZUREK**
Brazylia i Polonia brazylijska wobec niepodległości
Polski w latach 1914–1918
Brasil e Polónia diante da independência
da Polónia entre os anos 1914–1918
- 191 **JERZY MAZUREK**
Stosunki polsko-brazylijskie w latach 1920–1989
Relações polono-brasileiras no período de 1920–1989
- 225 **BARTŁOMIEJ ZNOJEK**
Rozwój stosunków polsko-brazylijskich po 1989 roku
Evolução das relações polono-brasileiras após o ano de 1989
- 255 **MAREK MAKOWSKI**
Wkład Polonii w rozwój dwustronnych relacji między Polską i Brazylią
Contribuição da comunidade polonesa brasileira nas relações bilaterais
entre a Polónia e o Brasil

Rozdział III. Polska – Brazylia: główne płaszczyzny kontaktów
Capítulo III. Polónia – Brasil: principais contatos

- III.1. Społeczność pochodzenia polskiego w Brazylii
III.1. Comunidade de descendência polonesa no Brasil
- 273 **ELŻBIETA BUDAKOWSKA**
Etniczność polskich poimigranckich pokoleń w Brazylii
jako pomost w rozwijaniu kontaktów z Polską
Etnicidade das gerações polonesas pós-imigratórias no Brasil como
ponte no desenvolvimento dos contatos com a Polónia
- 283 **ZDZISŁAW MALCZEWSKI**
Rola polskiego duszpasterstwa w Brazylii w zachowaniu
więzi Polonii z krajem pochodzenia
Papel da pastoral polonesa no Brasil na preservação
dos elos entre os poloneses com seu país de origem
- 315 **IZABELA STAPOR**
Słownictwo polonijne w Brazylii jako rezultat kontaktów językowych
polsko-portugalskich (na przykładzie „Gazety Polskiej w Brazylii”)
Léxico polonês no Brasil como resultado dos contatos linguísticos polono-
-brasileiros (o caso específico do jornal „Gazeta Polska w Brazylii”)
- 339 **KAROLINA BIELENIN-LENCZOWSKA**
Diaspora w czasie pandemii. Aktywność Brazylijczyków
polskiego pochodzenia w internecie
Diáspora em tempos de pandemia. Atuação dos brasileiros
de descendência polonesa na internet
- 353 **ADRIANO MALIKOSKI**
Escolas étnicas e redes de sociabilidade (1918–1938)
Szkoły etniczne i formy więzi społecznych (1918–1938)
- 383 **ALCIONE NAWROSKI**
A nacionalização da educação e uma troca de farpas entre
brasileiros e poloneses
Nacionalização oswiaty i spory pomiędzy Brazylijczykami a Polakami
- 413 **RHUAN TARGINO ZALESKI TRINDADE**
„Azas polonesas sob o céu rio-grandense”: a visita de Stanisław
Skarżyński a Porto Alegre, 1933
Polskie skrzydła na niebie Rio Grande do Sul: wizyta Stanisława
Skarżyńskiego w Porto Alegre, 1933
- 439 **JUCELINO DE SALES**
Antoni Dołęga Czerwiński, jego saga, genealogia, legenda i mit
Antoni Dołęga Czerwiński, sua saga, genealogia, história e mito

- 457 **NATALIA KLIDZIO**
Samuel Urys Rawet – brazylijski inżynier i pisarz z Klimontowa
Samuel Urys Rawet – o engenheiro e escritor brasileiro de Klimontów

III.2. Kontakty gospodarcze

III.2. Contatos econômicos

- 483 **WOJCIECH BACZYŃSKI**
Polsko-brazylijskie kontakty biznesowe – zarys problematyki
Contatos comerciais polono-brasileiro – um esboço do problema
- 501 **JOANNA GOCŁOWSKA-BOLEK**
Brazylijski potencjał gospodarczy. Brazylia jako partner
strategiczny Unii Europejskiej i Polski?
Potencial econômico brasileiro. Brasil como parceiro
estratégico da União Europeia e da Polónia?

III.3. Polsko-brazylijskie związki literackie, kulturalne i naukowe

III.3. Elos literários, culturais e científicos polono-brasileiros

- 525 **HENRYK SIEWIERSKI**
Polacy, literatura i kultura polska w Brazylii
Poloneses, literatura e cultura polonesa no Brasil
- 539 **GABRIEL BOROWSKI**
O obecności poezji brazylijskiej w Polsce (raz jeszcze): Manuel Bandeira
Sobre a presença da poesia polonesa na Polónia (de novo): Manuel Bandeira
- 547 **ALEKSANDRA PLUTA**
Osobisty portret Yana Michalskiego
Um retrato pessoal de Yan Michalski
- 569 **KRZYSZTOF SMOLANA**
Polskie dziedzictwo archiwalno-biblioteczne w Brazylii
Património polonês de arquivos e bibliotecas no Brasil
- 579 **RENATA SIUDA-AMBROZIAK**
Polsko-brazylijska współpraca naukowa
Cooperação científica polono-brasileira
- 599 **SAMUEL FIGUEIRA-CARDOSO**
Os estudos sobre o Brasil em Varsóvia: história, língua e ensino
Studia o Brazylii w Warszawie: historia, język i nauczanie

- 617 **JERSON FONTANA**
„A Turma do Dionísio” e os encontros teatrais polono-brasileiros
„Grupa Dionizosa” i polsko-brazylijskie spotkania teatralne

Rozdział IV. POLSKA I BRAZYLIA – bliższe, niż się wydaje

Capítulo IV. POLÓNIA E BRASIL – mais próximo do que parece

IV.1. 90. lat Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego

IV.1. 90 anos da Sociedade Polono-Brasileira

- 641 **KRZYSZTOF SMOLANA**
Julian Juliusz Szymański – opiekun Polonii i prezes
Towarzystwa Brazylijsko-Polskiego im. Ruy Barbosy
Julian Juliusz Szymański – guardião da comunidade polonesa
e presidente da Sociedade Brasileiro-Polonesa Ruy Barbosy
- 649 **STANISŁAW PAWLISZEWSKI**
Towarzystwo Polsko-Brazylijskie po II wojnie światowej
Sociedade Polono-Brasileira após a II Guerra Mundial

IV.2. Entuzjaści i pasjonaci Brazylii

IV.2. Os entusiastas e os apaixonados pelo Brasil

- 705 **WIEŚLAW WŁODARSKI, PIOTR CACKO**
Działania L Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Integracyjnymi
im. Ruy Barbosy na rzecz propagowania Brazylii – ojczyzny patrona
Ações do L Liceu de Formação Geral com Ramificações de Integração Rui
Barbosa em prol da propagação do Brasil – pátria do Patrono do Liceu
- 715 **MAGDALENA WALCZUK, JANINA PETELCZYC, AGATA BŁOCH**
Fundacja Kultury Brazylijskiej Terra Brasilis
Fundação Cultural Brasileira Terra Brasilis
- 727 **PAWEŁ KUCHARCZUK**
Magia Brazylii w Warszawie
Magia do Brasil em Varsóvia
- 733 **LONGIN KACZANOWSKI**
Brazylia – od Bałtyku po Tatry
Brasil – entre o Báltico e os Tatrás
- 765 **Noty o autorach**
Notas biográficas